

حقوق مجاور

راهنمای معاهده رم و معاهده حامل‌های صوتی

منتشر شده توسط سازمان جهانی مالکیت فکری

ژنو ۱۹۸۱

برگردان فارسی از متن فرانسه

علیرضا محمدزاده وادقانی

دانشیار دانشگاه تهران

با همکاری

انوشه لبافیان طوسی

تقديم به همه هنرمندان اخلاق مدار...

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

دیباچه.....	ز
پیش درآمد.....	ش
بخش اول - راهنمای معاهده رم (۱۹۶۱).....	۱
مقدمه.....	۲
پیشگفتار.....	۱۱
ماده ۱: حمایت از حق مؤلف.....	۱۲
ماده ۲: حمایت اعطایی توسط معاهده.....	۱۶
ماده ۳: تعاریف.....	۱۹
بند «الف»: هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان.....	۱۹
بند «ب»: حامل صوتی.....	۲۰
بند «ج»: تولیدکننده حامل صوتی.....	۲۱
بند «د»: انتشار.....	۲۱
بند «ذ»: تکثیر.....	۲۲
بند «ف»: پخش رادیویی.....	۲۲
بند «گ»: پخش مجدد.....	۲۳
ماده ۴: اجراهای مورد حمایت.....	۲۴
ماده ۵: حامل‌های صوتی مشمول حمایت.....	۲۷
پاراگراف ۱: معیارهای حمایت از تولیدکنندگان حامل‌های صوتی.....	۲۷
پاراگراف ۲: انتشار هم‌زمان.....	۲۸
پاراگراف ۳: اختیار حذف برخی معیارها.....	۲۹
ماده ۶: پخش‌های مورد حمایت.....	۳۱
پاراگراف ۱: معیارهای حمایت برای سازمان‌های پخش رادیویی.....	۳۱
پاراگراف ۲: اختیار حق شرط.....	۳۱
ماده ۷: حداقل حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان.....	۳۳

۳۳	پاراگراف ۱: حقوق ویژه
۳۹	پاراگراف ۲: روابط هنرمندان - مجری و سازمان‌های پخش رادیویی
۴۳	ماده ۸: اجراهای جمعی
۴۴	ماده ۹: هنرمندان برنامه‌های سرگرم‌کننده و سیرک
۴۵	ماده ۱۰: حق تکثیر برای تولیدکنندگان حامل‌های صوتی
۴۷	ماده ۱۱: تشریفات برای حامل‌های صوتی
۴۹	ماده ۱۲: استفاده‌های بعدی از حامل‌های صوتی
۵۹	ماده ۱۳: حداقل حقوق سازمان‌های پخش رادیویی
۶۲	ماده ۱۴: حداقل مدت حمایت
۶۴	ماده ۱۵: استثنای مجاز
۶۴	پاراگراف ۱: محدودیت‌های حمایت
۶۶	پاراگراف ۲: مشابهت با حق مؤلف
۶۸	ماده ۱۶: شروط
۷۳	ماده ۱۷: کشورهایی که فقط معیار تثبیت را اعمال می‌کنند
۷۵	ماده ۱۸: اصلاح یا انصراف از شروط
۷۶	ماده ۱۹: حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان در تثبیت تصاویر یا تصاویر و صداها
۸۰	ماده ۲۰: به گذشته سرایت نکردن معاهده
۸۲	ماده ۲۱: سایر منابع حمایت
۸۳	ماده ۲۲: توافق‌های خاص
۸۵	ماده ۲۳: امضا و سپارش معاهده
۸۸	ماده ۲۴: عضویت در معاهده
۹۰	ماده ۲۵: لازم‌الاجرا شدن معاهده
۹۱	ماده ۲۶: اجرای معاهده توسط مقررات داخلی
۹۳	ماده ۲۷: قابلیت اجرایی شدن معاهده در برخی مناطق
۹۴	ماده ۲۸: توقف آثار معاهده
۹۶	ماده ۲۹: بازنگری معاهده
۹۸	ماده ۳۰: حل و فصل اختلافات بین کشورهای متعاقد
۹۹	ماده ۳۱: محدودیت‌های حق شرط
۱۰۰	ماده ۳۲: کمیته بین‌دولتی

ماده ۳۳: زبان معاهده.....	۱۰۲
ماده ۳۴: اعلامیه‌ها.....	۱۰۳
بخش دوم - راهنمای معاهده حامل‌های صوتی (۱۹۷۱).....	۱۰۵
مقدمه.....	۱۰۶
پیش‌درآمد.....	۱۱۰
ماده ۱: تعاریف.....	۱۱۲
ماده ۲: تعهد کشورهای متعاهد، معیار حمایت و موضوع حمایت.....	۱۱۵
ماده ۳: به‌کار بستن معاهده توسط کشورهای متعاهد.....	۱۱۷
ماده ۴: مدت حمایت.....	۱۱۹
ماده ۵: تشریفات.....	۱۲۰
ماده ۶: محدودیت حمایت.....	۱۲۱
ماده ۷: حفظ برخی موقعیت‌ها.....	۱۲۳
بند ۱: حفظ حق مؤلف و حقوق مجاور.....	۱۲۳
بند ۲: حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان.....	۱۲۴
بند ۳: تسری نکردن معاهده به گذشته.....	۱۲۵
بند ۴: معیار تثبیت تنها.....	۱۲۵
ماده ۸: اداره معاهده.....	۱۲۶
ماده ۹: شرایط پذیرش معاهده.....	۱۲۸
بند ۱: امضا و سپارش معاهده.....	۱۲۸
بندهای ۲ و ۳: عضویت در معاهده.....	۱۲۸
بند ۴: هماهنگی قانون ملی با معاهده.....	۱۲۹
ماده ۱۰: حق شرط.....	۱۳۰
ماده ۱۱: لازم‌الاجرا شدن و اجرای معاهده.....	۱۳۱
بندهای ۱ و ۲: لازم‌الاجرا شدن معاهده.....	۱۳۱
بندهای ۳ و ۴: اجرای معاهده نسبت به برخی مناطق.....	۱۳۱
ماده ۱۲: انصراف از معاهده.....	۱۳۳
ماده ۱۳: زبان معاهده.....	۱۳۴

۱۳۷	پیوست اول: معاهده رم
۱۳۷	ماده ۱: حمایت از حق مؤلف
۱۳۷	ماده ۲: حمایت اعطایی توسط معاهده
۱۳۷	ماده ۳: تعاریف
۱۳۷	بند «الف»: هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان
۱۳۸	بند «ب»: حامل صوتی
۱۳۸	بند «ج»: تولیدکننده حامل صوتی
۱۳۸	بند «د»: انتشار
۱۳۸	بند «ذ»: تکثیر
۱۳۸	بند «ف»: پخش رادیویی
۱۳۸	بند «گ»: پخش مجدد
۱۳۸	ماده ۴: اجراهای مورد حمایت
۱۳۹	ماده ۵: حامل‌های صوتی مشمول حمایت
۱۳۹	پاراگراف ۱: معیارهای حمایت از تولیدکنندگان حامل‌های صوتی
۱۳۹	پاراگراف ۲: انتشار هم‌زمان
۱۳۹	پاراگراف ۳: اختیار حذف برخی معیارها
۱۳۹	ماده ۶: پخش‌های مورد حمایت
۱۳۹	پاراگراف ۱: معیارهای حمایت برای سازمان‌های پخش رادیویی
۱۳۹	پاراگراف ۲: اختیار حق شرط
۱۴۰	ماده ۷: حداقل حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان
۱۴۰	پاراگراف ۱: حقوق ویژه
۱۴۰	پاراگراف ۲: روابط هنرمندان - مجری و سازمان‌های پخش رادیویی
۱۴۱	ماده ۸: اجراهای جمعی
۱۴۱	ماده ۹: هنرمندان برنامه‌های سرگرم‌کننده و سیرک
۱۴۱	ماده ۱۰: حق تکثیر برای تولیدکنندگان حامل‌های صوتی
۱۴۱	ماده ۱۱: تشریفات برای حامل‌های صوتی
۱۴۱	ماده ۱۲: استفاده‌های بعدی از حامل‌های صوتی
۱۴۲	ماده ۱۳: حداقل حقوق سازمان‌های پخش رادیویی
۱۴۲	ماده ۱۴: حداقل مدت حمایت

ماده ۱۵: استثنای مجاز.....	۱۴۲
پاراگراف ۱: محدودیت‌های حمایت.....	۱۴۲
پاراگراف ۲: مشابهت با حق مؤلف.....	۱۴۳
ماده ۱۶: شروط.....	۱۴۳
ماده ۱۷: کشورهایی که فقط معیار تثبیت را اعمال می‌کنند.....	۱۴۴
ماده ۱۸: اصلاح یا انصراف از شروط.....	۱۴۴
ماده ۱۹: حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان در تثبیت تصاویر یا تصاویر و صداها.....	۱۴۴
ماده ۲۰: تسری نکردن معاهده به گذشته.....	۱۴۴
ماده ۲۱: سایر منابع حمایت.....	۱۴۵
ماده ۲۲: توافق‌های خاص.....	۱۴۵
ماده ۲۳: امضا و سپارش معاهده.....	۱۴۵
ماده ۲۴: عضویت در معاهده.....	۱۴۵
ماده ۲۵: لازم‌الاجرا شدن معاهده.....	۱۴۵
ماده ۲۶: اجرای معاهده توسط مقررات داخلی.....	۱۴۶
ماده ۲۷: قابلیت اجرایی شدن معاهده در برخی مناطق.....	۱۴۶
ماده ۲۸: توقف آثار معاهده.....	۱۴۶
ماده ۲۹: بازنگری در معاهده.....	۱۴۷
ماده ۳۰: حل و فصل اختلافات بین کشورهای متعاقد.....	۱۴۷
ماده ۳۱: محدودیت‌های حق شرط.....	۱۴۷
ماده ۳۲: کمیته بین‌دولتی.....	۱۴۸
ماده ۳۳: زبان معاهده.....	۱۴۸
ماده ۳۴: اعلامیه‌ها.....	۱۴۹
پیوست دوم: معاهده حامل‌های صوتی.....	۱۵۱
پیش‌درآمد.....	۱۵۱
ماده ۱: تعاریف.....	۱۵۱
ماده ۲: تعهد کشورهای متعاقد، معیار حمایت و موضوع حمایت.....	۱۵۲
ماده ۳: به‌کار بستن معاهده توسط کشورهای متعاقد.....	۱۵۲
ماده ۴: مدت حمایت.....	۱۵۲
ماده ۵: تشریفات.....	۱۵۲

- ماده ۶: محدودیت حمایت ۱۵۲
- ماده ۷: حفظ برخی موقعیت‌ها ۱۵۳
- «بند ۱: حفظ حق مؤلف و حقوق مجاور ۱۵۳
- بند ۲: حمایت از هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان ۱۵۳
- بند ۳: تسری نکردن معاهده به گذشته ۱۵۳
- بند ۴: معیار تثبیت تنها ۱۵۳
- ماده ۸: اداره معاهده ۱۵۴
- ماده ۹: شرایط پذیرش معاهده ۱۵۴
- «بند ۱: امضا و سپارش معاهده ۱۵۴
- بندهای ۲ و ۳: عضویت در معاهده ۱۵۴
- بند ۴: هماهنگی قانون ملی با معاهده ۱۵۴
- ماده ۱۰: حق شرط ۱۵۴
- ماده ۱۱: لازم‌الاجرا شدن و اجرای معاهده ۱۵۵
- «بندهای ۱ و ۲: لازم‌الاجرا شدن معاهده ۱۵۵
- بندهای ۳ و ۴: اجرای معاهده نسبت به برخی مناطق ۱۵۵
- ماده ۱۲: انصراف از معاهده ۱۵۵
- ماده ۱۳: زبان معاهده ۱۵۵

دیباچه

موضوع این اثر ترجمه تفاسیر و مواد معاهداتی است که برای حمایت از تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و سازمان‌های پخش رادیویی، به‌ویژه هنرمندان - مجری وضع شده است. گروه اخیر در بین سه دسته اشخاص ذی‌نفع، قشری از جامعه را تشکیل می‌دهند که نبوغ و نوآوری خود در فهم بهتر و شناسایی آثار مؤلفان را در خدمت عموم قرار می‌دهند. به عبارت بهتر، باید گفت شناخت و محبوبیت مؤلفان در جامعه، در حد وسیعی مرهون اجرای ماهرانه و جذاب و آکنده از خلاقیت هنرمندان - مجری است؛ به‌علاوه، به لطف اینان، آثار مؤلفان در جامعه بهتر و بیشتر رواج می‌یابند. به همین دلیل، از دیرباز، اینان مدعی حمایت حقوقی بوده و هستند. باید اشاره کرد که تأمین خواسته هنرمندان - مجری در سطح ملی، به شیوه‌های گوناگون متداول بوده و هست. در برخی کشورها که دارای نظام کامن‌لا هستند، آنان را در کنار مؤلفان، مشمول حمایت کپی‌رایت قرار داده‌اند. در کشورهای دارای نظام حقوق نوشته، برخی آنان را در کنار مؤلفان، برخوردار از حق مؤلف قلمداد کرده‌اند. بعضی آنان را مشمول نظام خاص کرده و برخی دیگر، اینان را بدون حمایت رها کرده‌اند. در سطح بین‌المللی، به مرور زمان، حمایت از هنرمندان - مجری با پیروزی تفکری که براساس آن، باید به‌موجب نظامی خاص - جدا از نظام حق مؤلف، اما در جوار آن، با عنوان «حقوق مجاور» - از آن‌ها حمایت کرد، قوت می‌گیرد و تلاش همگان در همین جهت متمرکز می‌شود. چنین است که به همت سازمان جهانی مالکیت فکری، سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد (یونسکو) و دفتر بین‌المللی کار، در سال ۱۹۶۱ در رم (ایتالیا)، معاهده حمایت از هنرمندان - مجری، تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و سازمان‌های پخش رادیویی متولد می‌شود. به‌دنبال وضع این معاهده که به «معاهده رم» معروف است، به‌دلیل سرقت و کپی غیرمجاز گسترده حامل‌های صوتی در سطح بین‌الملل، «معاهده حامل‌های صوتی، مصوب ۱۹۷۱» برای حمایت از تولیدکنندگان حامل‌های صوتی در برابر نسخه‌های تکثیری غیرمجاز، در ژنو نیز منعقد می‌گردد.

هدف از وضع این دو معاهده، در وهله اول، تعریف و تبیین اشخاص ذی‌نفع است که عبارت‌اند از هنرمندان - مجری، تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و سازمان‌های پخش رادیویی؛ در وهله دوم، تشریح گزینه‌های مورد حمایت است که عبارت‌اند از اجراها در رابطه با هنرمندان - مجری، حامل‌های صوتی در رابطه با تولیدکنندگان حامل‌های صوتی، و برنامه‌ها در رابطه با سازمان‌های پخش رادیویی؛ در وهله سوم، تعیین گستره حقوقی است که این اشخاص از آن برخوردارند. در این معاهدات، موارد یادشده انصافاً به‌سادگی و با روشنی هرچه بیشتر، ترسیم شده‌اند.

گفتنی است که بسیاری از قوانین ملی در زمینه حقوق مجاور، از جمله قانون سوم ژوئیه ۱۹۸۵ فرانسه و قانون نمونه درباره حقوق مجاور که حاصل کار دفتر بین‌المللی کار، یونسکو و سازمان جهانی مالکیت فکری است براساس معاهده رم وضع شده‌اند. به عبارت دیگر، باید گفت وضعیت قانون‌گذاری در زمینه حقوق مجاور، برخلاف وضعیت حاکم بر حق مؤلف است؛ با این توضیح که در مورد آخر، معاهده برن با استفاده از قوانین ملی و تأسی به آن وضع گردید؛ در حالی که در مبحث حقوق مجاور، معاهده رم خود به‌عنوان الگوی قانون‌گذاری در بسیاری از کشورها به کار رفته است.

از آنجاکه در حقوق ملی، تلاشی ناقص و نارسا در حمایت از ذی‌نفعان حقوق مجاور، طی قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲ صورت گرفته است و لازم است قانون یادشده اصلاح گردد، فهم و درک این معاهدات در اصلاح بجا و مناسب قانون ملی، از اهمیتی دوچندان برخوردار است. این معاهده به نوعی جنبه رهنما برای کشورهایی دارد که در حقوق ملی، علاقه‌مند به وضع قانون در زمینه حقوق مجاور هستند، و آن‌ها را از حرکت در مسیرهایی که ممکن است به حق مؤلف لطمه وارد کند، برحذر می‌دارد. به‌علاوه، نفع ذی‌نفعان حقوق مجاور، به‌ویژه هنرمندان - مجری ایرانی در عرصه بین‌المللی ایجاب می‌کند که بررسی این معاهده به‌منظور پیوستن به آن در دستور کار مسؤولان مربوط قرار گیرد، تا از فعالیت این قشر از جامعه نیز در سطح بین‌الملل حمایت گردد. البته همان‌طوری که در بررسی مواد معاهده رم ملاحظه خواهد شد، در روابط بین‌المللی حقوق مجاور وابسته به حق مؤلف است و نمی‌تواند از آن جدا شود. به همین جهت عضویت در معاهده رم مصوب ۱۹۶۱ مشروط به ورود قبلی کشور به معاهده برن برای حمایت از مؤلفان است. همین امر حاکی از جایگاه رفیع معاهده اخیر در نظام حقوق مالکیت فکری است. تفسیر و توضیح این مواد توسط استاد برجسته فرانسوی، آقای کلود ماسویه، صورت گرفته که از اعتبار معنوی زیادی در حقوق بین‌الملل برخوردار است. هرچند مطالب از نظر تاریخ نگارش، کمی قدیمی است، به‌لحاظ مصرف در حقوق داخلی، به‌روز است. پس مرور و فهم آن برای کلیه پژوهشگران و دست‌اندرکاران حقوق مالکیت فکری امری ضروری است. مایه خوش‌وقتی است که اینک ترجمه آن به علاقه‌مندان عرصه پژوهش تقدیم می‌گردد. شایان ذکر است که مترجمان شیوه ترجمه مفهومی را سرلوحه نگارش قرار داده و در حد امکان، به الفاظ و جملات مؤلف، به‌ویژه در زمینه مواد قانونی، مقید است. با وجود این، بی‌تردید، ارتقای کیفیت این پژوهش همچون دیگر پژوهش‌ها، نیازمند نگاه ژرف‌بین پژوهشگران جوان و نکته‌سنج و منتقد است که مترجمان امیدوار هستند پس از نشر اول، این نظرات را در چاپ‌های بعدی لحاظ کنند.

علیرضا محمدزاده وادقانی

مهرماه ۱۳۹۸ شمسی

پیش‌درآمد

برای همگان امری پذیرفته‌شده است که حقوق مالکیت فکری شامل دو بخش است: یکی مالکیت صنعتی با شاخه‌های گوناگون (اختراعات و طرح‌ها و مدل‌های صنعتی، و امثال آن)؛ دیگری مالکیت ادبی و هنری و به عبارتی دیگر، حق مؤلف با قلمرو مرتبط که عبارت است از حقوق مجاور. سازمان جهانی مالکیت فکری (س.ج.م.ف)^۱ در بین نهادهای تخصصی نظام سازمان ملل، تنها نهادی است که تمام کوشش و همت خود را برای ارتقا و شناسایی و حفظ مجموعه امتیازاتی به‌کار بسته است که قانون‌گذاران ملی و بین‌المللی برای آثار فکری ایجاد کرده‌اند.

همان‌طور که می‌دانیم، سازمان جهانی مالکیت فکری جایگزین دفاتر متحد بین‌المللی «BIRPI» شد که در حمایت از مالکیت فکری ایجاد شده بودند. این دفاتر تأمین‌کننده اداره دو معاهده مهم بودند که در پایان قرن گذشته منعقد شده بودند: معاهده پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در سال ۱۸۸۳، و معاهده برن برای حمایت از مالکیت ادبی و هنری در سال ۱۸۸۶. به مناسبت یکی از اصلاحات معاهده آخر، دقیقاً در اصلاحات ۱۹۲۸ رم است که تحت تأثیر فضای عمومی بین‌المللی در حمایت از حقوق معروف به «مجاور»، تصمیم به یافتن راهکاری گرفته شد. با همکاری سازمان بین‌المللی کار و سازمان علمی، آموزشی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، دفاتر متحد بین‌المللی به این مهم پرداختند که نتیجه آن، کنفرانس دیپلماتیکی است که در سال ۱۹۶۱ در رم برگزار شد و حاصل آن، معاهده بین‌المللی در حمایت از هنرمندان-مجری یا اجراکنندگان، تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و سازمان‌های پخش رادیویی است. با جایگزینی دفاتر توسط سازمان جهانی مالکیت فکری، این سازمان بخشی از فعالیت خود را به ارتقای این حمایت در سطح جهان اختصاص داد؛ به‌علاوه، براساس کنفرانس دیپلماتیک برگزارشده در ژنو در ۱۹۷۱، معاهده دیگری در این زمینه منعقد گردید که عبارت است از معاهده‌ای برای حمایت از تولیدکنندگان حامل‌های صوتی در برابر تکثیر غیرمجاز حامل‌های صوتی آنان، که اداره آن به سازمان جهانی مالکیت فکری واگذار گردید.

بدین ترتیب، باتوجه به مأموریت سازمان جهانی مالکیت فکری در بخش مالکیت فکری است که به درخواست اعضای کمیته بین‌دولتی معاهده رم، راهنمای معاهده رم مشابه آنچه برای معاهده برن تهیه شده و در سال ۱۹۷۸ منتشر گردیده بود، تدوین شد. بنابراین، نهادهای راهبردی سازمان در برنامه و

۱- این سازمان در زبان فرانسه به‌اختصار «OMPI» و در زبان انگلیسی «WIPO» معرفی می‌شود. م.

بودجه سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۸۱، تمهیدات لازم برای انتشار چنین راهنمایی را اندیشیدند؛ راهنمایی که هم‌زمان شامل معاهده ۱۹۶۱ رم و معاهده حامل‌های صوتی ۱۹۷۱ می‌شد.

مناسب است یادآوری شود که این راهنما نباید به‌عنوان تفسیر رسمی مقررات موجود در این معاهدات در نظر گرفته شود. دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت فکری از چنین صلاحیتی برخوردار نیست. تفکر تهیه این اثر مانند راهنمای معاهده برن است و فقط به‌منظور ارائه ساده و روشن مقررات این دو و توضیحات در خصوص منشأ، اهداف، ماهیت، و اعتبار مقررات است. این امر در اختیار مقامات مربوط و اشخاص ذی‌نفع است تا دیدگاه‌های خود را مطرح کنند.

هدف از انتشار این راهنما، برانگیختن حساسیت قانون‌گذاران و مدیران کشورهای گوناگون درباره مسئله حمایت از حقوق مجاور است تا به درک بهتر چگونگی تنظیم روابط بین‌المللی در این مبحث کمک شود، به‌کارگیری معاهدات رم و حامل‌های صوتی تسهیل گردد و گسترش یابد، و بدین ترتیب، دفاع از منافع و همچنین حفظ حقوق هنرمندان - مجری یا اجراکنندگان و تولیدکنندگان حامل‌های صوتی و نهادهای پخش رادیویی و حراست از آنان تأمین گردد.

همانند راهنمای معاهده برن، این راهنما را نیز کلود ماسویه، مدیر بخش اطلاع‌رسانی و حق مؤلف دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت فکری، نوشته است.

ژنو، مارس ۱۹۸۱

دبیرکل سازمان جهانی مالکیت فکری

آرپد بوش

ÁRPÁD BOGSCH